

AVTALS- BASERAD BETESGÅNG

GUIDE FÖR PRAKTISKT GENOMFÖRANDE

Upplaga 2021

INNEHÅLL

1. Mångsidig nytta av betesgången	5
2. Objekt som lämpar sig för betesgång	8
3. Val av betesdjur	13
4. Sök och annonsera i Laidunpankki	16
5. Praxis för avtalsbaserad betesgång	19
6. Inledning av betesgången	24
7. Erfarenheter från beten	29
Källor och närmare information	36

UTGIVARE

ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN maisemapalvelut

REDAKTION

Auli Hirvonen

Riikka Söyrinki

Laura Puolamäki

SAKGRANSKNING

Johanna Rautiainen / Lammasmaailma Oy

BILDER

Frampärm Henri Koskinen / Vastavalo.net

Övriga bilder

Auli Hirvonen

Laura Puolamäki

Riikka Söyrinki

Helena von Konow s. 37

OMBRYTNING

Katriina Koski

ÖVERSÄTTNING

Mats Norrholm

FINANSIÄR

Miljöministeriet

LAYOUT

Minna Hölttä, Hyvä Ihme Design

ISBN: 978-952-7050-27-9 (PDF)

ISBN 978-952-7050-28-6 (mjuka pärmar)

TILL LÄSAREN

Betesgång är ett ypperligt sätt att ta hand om landskapet och naturen. Naturen gynnas av betesgången på många sätt. Betesfodret är förmånligt, och genom betesgången får de idisslande djuren sitt foder på ett artenligt sätt. Vårdbiotoperna är en särskild naturtyp i vårt landsbygdslandskap. Alla vårdbiotoper är hotade.

Den avtalsbaserade betesgången på naturbeten är en livsviktig samarbetsform, såväl för skötseln av de värdefulla områden som redan finns som för utvecklandet av nya betesområden. Betesgången ökar naturens mångfald genom att skapa nya livsrum för ängsväxtlighet, insekter, svampar, fåglar och däggdjur, samtidigt som de nuvarande bevaras. Genom betesgången kan också vissa främmande arter bekämpas.

I den här guiden har vi samlat grundläggande information om avtalsbaserad betesgång samt erfarenheter från olika avtalsbetesobjekt runt om

i Finland. Som stöd för den avtalsbaserade betesgången har vi också byggt upp en webbtjänst, Laidunpankki. I Laidunpankki kan du kostnadsfritt annonsera om lediga betesområden och djur, samt om naturvårdstjänster i anslutning till betesgången. I Laidunpankki hittar du också avtalsmodeller och annan tilläggsinformation om avtalsbaserad betesgång.

Den här guiden ersätter guiden Landskapsvård med bete från 2007. Vi hoppas att guiden bidrar till en lyckad avtalsbaserad betesgång, där man värnar om naturens mångfald. Vi tackar våra samarbetspartner för ett gott samarbete vid framtagningen av guiden. Ett särskilt tack till de personer som har bidragit med värdefulla praktiska erfarenheter av betesgången.

Tammerfors 1.12.2021

ProAgria Etelä-Suomi ry / MKN maisemapalvelut

1. MÅNGSIDIG NYTTA AV BETESGÅNGEN

Betesgången är alltid målinriktad. Syftet med skötseln av områden som ligger utanför åkermarken är att öka och bevara naturens mångfald, vårda landskapet eller bekämpa främmande arter. Utöver detta producerar betesgången rekreativvärden och upplevelser för invånarna. En målinriktad skötsel innebär också att skötseln ska planeras väl, för att de uppställda målen för utvecklingen av respektive område ska uppnås.

Betesgång på naturbeten är möjlig såväl på landsbygden som i tätorterna. Djuren är effektiva och miljövänliga natur- och landskapsvårdare. Genom att betrakta betesdjuren i deras vardagliga förehavanden kan vi vårda vårt eget förhållande till miljön och ta del av det välbefinnande den ger.

VISSTE DU?

Djurens närvaro har en lugnande effekt på människan, på samma sätt som den övriga naturmiljön.

BETESGÅNGENS NYTTA FÖR NATURENS MÅNGFALD

- betesgången gör växtplatsen ljusare och varmare samt minskar näringshalten i marken
- betesgången ökar mängden insekter och svampar som lever på djurens gödsel
- de markblottade soliga platser som uppkommer genom betesgången blir nya livsplatser för insekterna
- betesgången bevarar de hotade arterna på vårdbiotoper och värdefulla ängsmarker
- betesgången bekämpar skadliga främmande arter, såsom lupin och jättebalsamin
- de murkna träden på naturbetena är värdefulla för pollinerare och fåglar
- långvarig betesgång på vårdbiotoper ger en riklig underjordisk mångfald
- naturbeten som länge är obearbetade binder kol i rotsystemet
- lågvuxna ängsväxter som är anpassade till näringsfattiga förhållanden gynnas av betesgången
- boskapens trampande blottlägger markytan, vilket gynnar groningen av frön av de önskade växtarterna

BETESGÅNGENS NYTTA FÖR LANDSKAPET

- genom betesgång kan man sköta stora områden
- betesgången möjliggör skötsel av steniga, branta eller fuktiga objekt, som annars skulle vara omöjliga att sköta
- betesgången håller kulturlandskapet öppet och öppnar upp vyerna
- betesgången är ett levande kulturarv
- fornminnesområdena bibehålls öppna och skötta
- vårdbiotoperna och naturängarna utgör höjdpunkter i landskapet
- betesgången lämpar sig särskilt väl för skötsel av strandområden och holmar

VISSTE DU?

Naturens mångfald eller *biodiversitet* avser livets hela spektrum: arternas interna genetiska modifikation, artrikheten och en mångfald av livsmiljöer. <https://mmm.fi/sv/natur-och-klimat/naturens-mangfald>

BETESGÅNGENS NYTTA FÖR MÄNNISKORNA

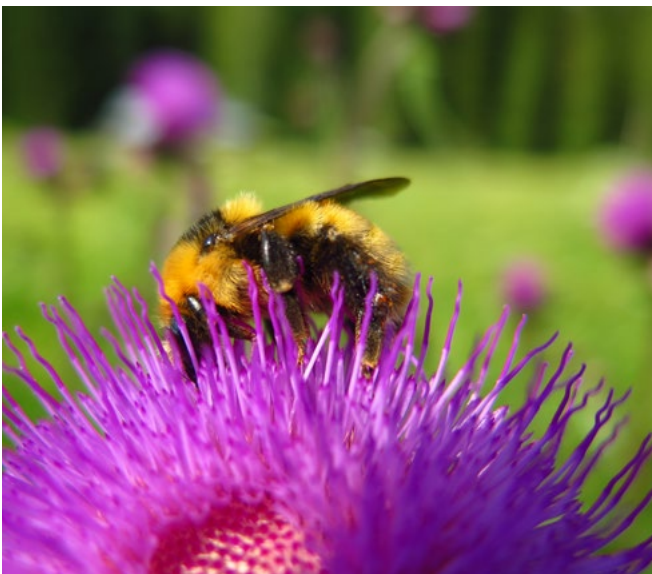

- betena är utomordentliga inlärningsmiljöer för miljöfostran
- de betande djuren ger upplevelser och välbefinnande
- ekosystemtjänster

BETESGÅNGENS NYTTA FÖR BETESDJUREN

- möjlighet till artenligt beteende
- naturbetena är bra ligg- och gångunderlag
- djurens klövhälsa och muskelkondition förbättras
- på betena får djuren rikligt med naturligt ljus, frisk luft och utrymme
- möjlighet till sociala relationer och flockbeteende
- erbjuder mångsidig näring för djuren tack vare en mångfald av växtarter på naturbetena

2. OBJEKT SOM LÄMPAR SIG FÖR BETESGÅNG

För avtalsbaserad betesgång lämpar sig områden där man kan vårda landskapet eller utveckla naturens mångfald. Valet av betesområden påverkas också av de ökade rekreativvärdena samt de upplevelser som invånare eller turister får av betesgången. Beten kan t.ex. placeras i närheten av skolor, vårdhem, daghem, turismobjekt och muséer. Ett objekt för avtalsbaserad betesgång kan vara en öppen ängsmark, ett trädbevuxet område eller en kombination av bäggedera.

VISSTE DU?

Vårdbiotoper, dvs. torrängar, ängar, hagmarker och skogsbeten, är naturtyper som har formats av den traditionella boskapsskötseln. Vårdbiotoperna har använts för produktion av vinterfoder till boskapen eller som betesmark, och är vanligen artrika livsmiljöer. Den traditionella skötseln av vårdbiotoper har i huvudsak bestått av slåtter, bete eller efterbete. Till skötseln har också hört gallring av trädbeståndet, översvämning, avlägsnande av icke önskad växtlighet, vårstädning och avbränning. Beten och slåtterängar har inte gödslats, bearbetats eller såtts. https://www.ymparisto.fi/sv-FI/Natur/Naturtyper/Hotbedomningen_av_Finlands_naturtyper/Vardbiotoper

VÅRDBIOTOPER

Vårdbiotoper som tidigare, exempelvis genom betesgång med boskap, har hållits öppna och ljusa växer lätt igen och blir skogbevuxna om de inte sköts. Förutom genom betesgång kan vårdbiotoperna skötas genom röjning och slåtter.

Vid valet av objekt ska många aspekter tas i beaktande. Området ska vara tillräckligt stort, och läget ska vara tryggt och hälsosamt för djuren. På området ska det dessutom finnas tillräckligt med foder som motsvarar varje djurgrupps behov. Innan ett nytt område tas i bruk bör man kontrollera om det finns växter som är giftiga eller ställen i terrängen som är farliga för djuren. Till de praktiska aspekterna hör även tryggheten av djurens välfärd och ordnandet av deras skötsel på området. Med tanke på övervakningen är det till fördel om betet ligger på en synlig plats. Passagen till betet ska vara trygg, och det ska finnas tillräcklig med utrymme för djurtransportbilar.

På vissa områden bör man föra en diskussion med myndigheterna innan betesgången inleds. I fråga om betesgång på naturskyddsområden och värdefulla strandområden förhandlar man med miljöförvaltningen. Museiverket

övervakar å sin sida skötseln av fornminnesområden. På de här objekten är betesgången oftast en betydande faktor som gynnar natur- eller kulturvärdena. Genom att höra de olika parterna kan man göra upp en tillräckligt omfattande plan till stöd för betesgången.

På värdefulla objekt bör det praktiska genomförandet av betesgången planeras särskilt väl, för att de uppställda målen för skötseln ska uppnås.

Trots sina goda sidor lämpar sig betesgången inte överallt. I vissa fall kan områdets karaktär, risken för skadegörelse eller kostnaderna utgöra hinder för betesgång.

VISSTE DU?

Naturbeten är områden utanför åkermarken, som inte kan kallas vårdbiotoper. Hit hör bland annat gamla oodlade åkrar som blivit ängsliknande samt andra områden som lämpar sig väl för betesgång. Målet för skötseln av naturbeten är att de på lång sikt ska omvandlas till vårdbiotoper.

OBJEKT SOM LÄMPAR SIG FÖR AVTALSBASERAD BETESGÅNG:

- Vårdbiotoper: torrängar, friska ängar, svedjeängar, hedar, havs- och sjöstrandängar, hagmarker, lövängar, skogsbeten
- Naturbeten, gamla oodlade åkrar och ängsliknande områden
- Åkrar
- Naturskyddsområden
- Fornminnesområden
- Öppna grönområden, i synnerhet värdefulla ängar
- Strandområden och fuktmarker
- Kraftledningsområden, utförsåkningsbackar

KÄNNETECKEN FÖR ETT BRA NATURBETE

- Betes- eller ängshistoria
- Har inte bearbetats på årtionden
- Blandat och lövdominerat trädbestånd
- Öppet eller halvöppet ängsliknande område
- Kan lätt istandsättas genom röjning
- Producerar tillräckligt med foder under hela växtperioden
- Tryggt för djuren
- Lätt att inhägnas och övervaka
- Tillräckligt stort för den betande djurarten

3. VAL AV BETESDJUR

Som betesdjur används främst får, nötkreatur och hästar. Alla betesdjur är flockdjur, och det finns därför alltid flera fyrfota landskapsvårdare på ett bete. Blandbete, där olika djurslag som t.ex. får och nötkreatur betar på samma område, är också möjligt. De djur som i praktiken lämpar sig bäst för skötsel av naturbeten är djur med litet näringsbehov, såsom dikor utan kalvar, hästar i hobbybruk eller vila samt tackor utan lamm.

KOM IHÅG?

Rätt mängd av rätt slags djur på rätt slags bete.

Det här är utgångspunkten för djurens välfärd.

Nötkreatur

Nötkreaturen är idisslande flockdjur, och till deras naturliga livsmiljö hör betesområden, dricksplatser och viloområden. För nötkreaturen är betesgången ett arttypiskt beteende som främjar deras hälsa. Betet är ett bra ligg- och gångunderlag för nötkreaturen. Eftersom nötkreaturen rör sig enligt samma rutiner bildas stigar i terrängen.

I fråga om födan är nötkreaturen mindre kräsna än t.ex. får och hästar. De äter i huvudsak gräs och andra örtväxter, men även blad från träd och buskar. Nötkreaturen är effektiva betesdjur, och särskilt lämpade att sköta strandområden. De söker efter föda också ute i vattnet, och kan städa upp också större busksnår. Nötkreatur behöver rikligt med färskt vatten dagligen. Som landskapsvårdare används främst dikor och kvigor. Under en växtperiod behöver nötkreaturen en betesareal på ca 1–2 hektar per djur.

Får

Det mest karakteristiska draget hos fåren är socialiteten, och de betar därför i flock. Alla djur i flocken äter, dricker, rör på sig och vilar på samma gång. En fårflock ska bestå av minst fyra till fem djur.

Fåren väljer noga vilka växter och växtdelar de äter. De betar växtligheten nära markytan och föredrar lågvuxna och späda örtväxter och gräs. Får behöver skugga och skydd samt en omväxlande terräng. Tillräckligt med färskt vatten är viktigt också för fåren. Fåren är lata när det gäller att förflytta sig till vattnet, och dricksplatserna får därför inte finnas för långt borta på betet. Fåren undviker fuktig mark, men klarar sig på lågproducerande och rätt små områden. Fåren är skickliga slybekämpare eftersom de är särskilt förtjusta i ungt vide. Helst äter fåren en bladrik och ung växtlighet. Det finns därför skäl att föra ut fåren på bete så tidigt som möjligt på våren, innan växtligheten skjuter strå. En äng på ett hektar räcker som sommarbete för cirka fem tackor med lamm. Fullvuxna tackor lämpar sig bäst som landskapsvårdare, eftersom lammen behöver ett frodigt bete för att växa och dessutom i högre grad är utsatta för skadegörelse och vilda djur.

Hästar

Hästen är ett betande, socialt och rörligt djur. När hästar får beta i flock ökar deras övergripande välfärd avsevärt. Betet är hästens naturligaste livsmiljö, och gräset är till sin sammansättning det naturligaste fodret. Hästarna betar helst på rätt så torra ängar med hård botten, men går å andra sidan också ner till vattnet för att äta i synnerhet vass. Hästar behöver rikligt med färskt vatten dagligen.

Av hästarna är främst unghästar, avelsston och andra hästar i vila lämpade för landskapsvård med bete. De är effektiva betesdjur, men lämpar sig med sina hårda hovar och sin stora rörlighet inte på marker som slits lätt. Under en växtperiod behöver hästarna en betesareal på ca 1–2 hektar per djur.

Ursprungsraser

Ursprungsraserna är husdjursraser av finländskt ursprung, vilkas antal har blivit alarmerande lågt. Till de här raserna hör finskt lantrasfår, ålandsfår, kajanalandsfår, väst-, öst- och norrfinsk boskap samt finska hästar. Ursprungsraserna lämpar sig särskilt väl för skötsel av naturbeten, eftersom de är anpassade till finländska förhållanden. De är också lättare och smidigare samt anspråkslösare till sitt näringsbehov än de långt förädlade djuren.

VISSTE DU?

Med husdjursgenetiska resurser avses den genetiska variationen eller mångfalden mellan de domesticerade arterna, raserna och individerna. Förutom det genetiska värdet har ursprungsraserna ett kulturellt värde. De är viktiga med tanke på historien, traditionerna och de traditionella landskapen.

4. SÖK OCH ANNONSERA I LAIDUNPANKKI

Webbtjänsten www.laidunpankki.fi har tagits fram för att främja betesgången. Den hjälper boskapsägare och markägare som är intresserade av avtalsbaserad betesgång att hitta varandra. Målet är att få till stånd ett avtalsbaserat betessamarbete som gynnar alla parter. Betesgång är en alltmer efterfrågad tjänst, samtidigt som de växande husdjursgårdarna har behov av tilläggsbeten.

Markägaren kan vara t.ex. en kommun, en församling eller en privatperson. Forststyrelsen administrerar stora vårdbiotopområden och annonserar ut nya objekt i Laidunpankki. NTM-centralerna använder sig också av Laidunpankki för att organisera skötseln av betesobjekten inom Helmi-programmet.

Laidunpankki erbjuder en landsomfattande söktjänst för betesområden och betesdjur. Som betesdjur kan man bjuda ut nötkreatur, får och hästar. Via tjänsten erbjuds dessutom naturvårdstjänster i anslutning till betesgången, såsom byggande av stängsel och övervakning av djur.

Det är enkelt att sätta in en annons, och tjänsten är avgiftsfri för användarna. Annonseringen binder inte användaren till någonting, men gör det möjligt att hitta en lämplig samarbetspartner.

Man kan också hitta en samarbetspartner genom att fråga en husdjursgård eller markägare direkt. Numera transporteras djur också längre sträckor till betet, och det kan därför vara värt att annonsera i Laidunpankki.

VISSTE DU?

I Laidunpankki finns ett informationspaket om det praktiska genomförandet av betesgången. Till paketet hör den här guiden samt avtalsmodeller för betesgång och arrende av naturbeten.

Laidun Pankki

RUKKAMÄKI

Tervetuloa Rukkamäkeen

Rukkamäenpöytä sijaitsee Tampereen Peltolammilla. Alue on erittäin vanhaa viljelyaluetta 200-vuotiaan Rukkamäen torpan (Älärukkamäki) läheisyydessä. Rukkamäki on luonto- ja maisema-arvoiltaan arvokas viheralue. Se on yksi kaupungin yhdeksästä arvostetusta alueesta. Alue on kunnostettu ja otettu laidunmaaksi x 2013.

Rukkamäenpöytä arvostettiin luontona Oiva Mäenpään lammastausta Hämeenkyröstä. Nämä 17 lammasta ovat rotuun soveltuvia. Eläimet lauluttavat alueella niin kauan kuin ruohoa riittää, todennäköisesti aina syyskuulle asti. Laidun tarjoaa rehevää ja monipuolista ravintoa lampaille.

ETHÄN RUOKI LAMPAITA OMILLA DVÄLLÄSI!

Tämän eläimen aivot ovat terveisiä ja uusia pyyry pöytästä - ruokaa ja vettä - huolehtivat ruokittavana (lähetyksen ja ruokien uudet ovat terveystarkastuksen).

ELÄINTEN RUOKAVALUON KUULLUTTU RUOKIOT JA PENSAS, PUNDAAS VESI JA KIVENÄINEN.

Ruokilla voi laulua lampaille sidosi ruokaa. HUOMI! Ei kukaan saa ruokaa, se on myyjäisen!

Jotta lammiden seurata ja maisemanhoidosta voidaan nauttia tulevaisuudessakin tulee ympäristössä liikua ruokittavasti eikä kukaan saa häiritä. Alueen muoto laulunpuolella on kielletty. Huolehdithan myös, että kukaan ei häiritse lampaita.

Lampan ovat lauluttaviksi, jotta laulunpuolella ja laulunpuolella vuorokauttisesti. Lammillaan laulunpuolella on voino kottarvuolet ei kukaan uusia laulunpuolella on vain ruokaa, mutta myöskin ruokaa. Lampan ei pidä antaa ruokaa, jotta ne ruokittaviksi pöytä terveisiä, ruokaa "laulunpuolella" yhäkin (lähetyksen) laulunpuolella vain laulunpuolella "laulunpuolella" laulunpuolella ja laulunpuolella laulunpuolella, ne kyllä ottavat ruokaa vastaan ruokittaviksi ja laulunpuolella.

Eläinten päivittäisessä valvonnassa ja alustuksen ylläpidossa vastaa An-ka mi Oy. Miksi tuottaa laulunpuolella ruokaa ongelma, ilmoitathan siitä vastuuvelvollisille. Kiitos!

AUTOITEN YLLÄPITO JA ELÄINTEN VALVONTA
An-ka mi Oy, An-ka mi p. 045 672 1302

ELÄINTEN HYVINVOINTIN LUTTUUTU KUIST
Oiva Mäenpää p. 050 560 0363

Lähetetty Rukkamäenpöytästä:

<http://www.tampere.fi/kaupunki-ja-ymparisto/ymparisto-ja-ruokittaviksi-ja-vihertilat/ruokittaviksi>

Palvelupiste Franckel, Kaupunkiympäristön kehittäminen,
avoinna ma - pe 8.30 - 15.45
puhelin 03 5056 4400
Franckelinkatu 2 B, P. 4K7
33101 Tampere

5. PRAXIS FÖR AVTALSBASE- RAD BETESGÅNG

Skötselplan

För att betesgången ska bli lyckad med tanke på såväl naturvården som djurens välfärd krävs en omsorgsfull planering. Det är värt att sköta planeringen i god tid, helst redan föregående år, så att betesgången kan inledas genast på försommaren. Hjälp med planeringen fås av specialiserade landskapse experter och privata rådgivare.

För att underlätta det praktiska genomförandet av betesgången, så att den uppfyller såväl markägarens som boskapsägarens målsättningar, bör man alltid göra upp en skötselplan för objektsområdet. Med tydliga riktlinjer blir det också lättare för parterna att förbinda sig till arbetet. Utöver djurens välfärd och naturvården bör man även fundera på frågor som områdets rekreations- och vinterbruk, information samt uppföljningen av skötseln. På längre sikt bör man även överväga att hålla mellanår i betesgången. Mellanår minskar på djurens parasitproblem och gör det möjligt för ängsväxterna att sätta frö på hela området.

Objekten för avtalsbaserade betesgång är ofta olika slags naturbeten. Den huvudsakliga målsättningen är då landskaps- och naturvård. En betesgång som upprätthåller mångfalden utgår ifrån att betesdjuren lever och växer på avkastningen från naturbetet. På de här områdena används varken gödselmedel, bekämpningsmedel eller tilläggsutfodring, eftersom de gör området frodigare och därigenom utarmar urvalet av organismer. Om näringen tar slut flyttar man djuren från betet, i stället för att ge dem tilläggsutfodring.

Betetryck

Med betetryck avses djurmängden på en viss areal under betesperioden. Med betetrycket påverkar man hur noggrant djuren betar växtligheten. Ett för lågt betetryck gynnar inte ängsväxtlighetens utveckling. I synnerhet vid istandsättningen av ett naturbete får betetrycket vara högre än på en välskött äng. Djurmängden på betet kan också minskas eller ökas under sommarens lopp enligt betets tillväxt. Naturens mångfald gynnas av att ett område inte genomgående betas med samma betetryck.

Information

Informationen om den avtalsbaserade betesgången är viktig för en lyckad betesgång. I synnerhet när offentliga områden betas finns det skäl att informera via lokaltidningar, webbplatser och social media. Ju mer information människor får om saken, desto mindre är risken för fördomar och missförstånd. Det är viktigt att börja informera genast i planeringsskedet, i god tid innan stängsel byggs eller djur hämtas till området.

I anslutning till betesområdena placerar man ut informationsskyltar. Av skyltarna bör framgå åtminstone djurägarens namn och telefonnummer samt den aktör som ansvarar för övervakningen av djuren, om det är någon annan än djurägaren. Förbipasserande kan då snabbt meddela de ansvariga om problem som uppstått på betet.

Med tanken på djurens välfärd att det viktigt att djuren inte matas med t.ex. matrester. Ett förbud mot utfodring och orsakerna till detta ska framgå av informationsskyltarna. Om möjligt planeras betet så att inga gångstigar går genom området. På stora betesområden är dock gångstigar nödvändiga, och informationsskyltarna ska då planeras utgående från att folk rör sig på området. Det är viktigt att nämna att alla rör sig på betesområdet på egen

risk. Dessutom är det på sin plats med anvisningar om ett lugnt beteende och att hundar ska hållas kopplade utanför inhägnaden, samt orsakerna till detta.

Kostnader och finansiering

Jämfört med t.ex. upprepad röjning är betesgången ett förmånligt sätt att sköta miljön.

Vid betesgång med får och nötkreatur betalas i regel en ersättning till boskapsägaren, eftersom denne alltid tar en risk genom att föra produktionsdjuren utanför den egna gården. Betessamarbetet medför också tilläggsarbete för boskapsägaren, bland annat i form av djurtransporter och uppdateringar av djurregistret. Hästar förs däremot i allmänhet på sommarbete med helinackordering, för vilken djurägaren betalar en ersättning till ägaren eller innehavaren av betesmarken. Ersättningens storlek bestäms från fall till fall utgående från arbets- och ansvarsfördelningen. Ersättningens storlek påverkas även av den lokala efterfrågan på betesmark och betesdjur. Eftersom verksamhetsområdet är förhållandevis nytt finns det ännu ingen etablerad kostnadsnivå.

EXEMPEL PÅ KOSTNADER FÖR BETESGÅNG (PRISERNA MOMS 0 %)

Anläggningskostnader för stängsel:

- Elstängsel, inklusive arbete ca 5 €/m
- Fårnätstängsel, inklusive arbete ca 10 €/m

Kostnader för betesdjur:

- Nötkreatur, hyra för betesperioden ca 200 €/djur
- Får, hyra för betesperioden ca 50 €/djur

Övriga eventuella kostnader:

- Røjning av trädbestånd på området
- Årlig iståndsättning av stängsel enligt behov
- Slätter av eventuella rator på området
- Övervakning av djuren samt ordnande av dricksvatten och mineraler
- Djurtransporter och medicin
- Skyddstak för djuren, bänkar m.fl. konstruktioner
- Informationsskyltar
- Försäkringar

Lantbrukets miljöavtal

Lantbrukets miljöavtal erbjuder en betydande finansieringsmöjlighet för betesgången på många objekt. Aktiva odlare och registrerade föreningar kan ansöka om miljöavtal för skötsel av jordbruksnaturens biologiska mångfald och landskapet. Avtal om skötseln kan sökas för t.ex. vårdbiotoper och andra naturbeten. Objektsområdet kan vara eget eller arrenderat.

Avtal om skötsel av jordbruksnaturens biologiska mångfald och landskapet ingås för fem år i taget. För avtalet gör man upp en skötselplan, där bland annat målen med skötseln och de årliga skötselåtgärderna fastställs. Betesgången

på avtalsområdena ska genomföras så att den inte orsakar eutrofiering eller erosion av området. Ansökan om miljöavtal lämnas in till den regionala NTM-centralen på våren i samband med jordbrukets huvudstödansökan.

Livsmiljöprogrammet Helmi

Livsmiljöprogrammet Helmi 2021–2030 ska stärka naturens biologiska mångfald i Finland och trygga de livsviktiga ekosystemtjänster som naturen tillhandahåller. Helmi-programmet är miljöministeriets och jord- och skogsbruksministeriets gemensamma program. Skötseln av vårdbiotoper utgör en central del av programmet, och målet är att före utgången av 2023 restaurera 15 000 hektar vårdbiotoper. Det viktigaste skötselsättet för vårdbiotoper är betesgång.

NTM-centralerna kartlägger de mest värdefulla vårdbiotoper, och kartläggningen avgör till vilka objekt restaurerings- och skötselinsatserna ska riktas. Enskilda markägare kan också erbjuda sina objekt till Helmi. Inom Helmi-programmet finns dessutom en egen projektansökan för kommuner och organisationer.

Betesföretagarnas tjänster

Avtalsbaserad betesgång kan ofta genomföras framgångsrikt också utan extern finansiering. På många objekt kan man få till stånd ett samarbete som gynnar bägge parter, där den som beställer arbetet köper tjänster av en betesföretagare genom ett avtal om betesgång. Det finns då ofta särskilt värdefulla faktorer i anslutning till objektet, såsom landskapsvård eller turism, för vilkas skull man vill ha betesgång på området. Under de senaste åren har t.ex. kommunerna i allt större utsträckning börjat använda sig av betesgång för skötsel av grönområden och bekämpning av främmande arter.

Betesgång är en av de miljövårdstjänster som betesföretagarna erbjuder. Utöver betesgång erbjuder en del av företagen också andra tjänster såsom djurtransporter, byggande av stängsel och röjning av trädbestånd.

Avtalsmodeller

Avtalsbaserad betesgång kan genomföras på många olika sätt. Det tydligaste alternativet är att boskapsägaren arrenderar betesområdet och tar helhetsansvaret för skötseln av området. Det här lämpar sig för omfattande objekt, för vilka man kan få lantbruksstöd.

Ett annat alternativ är att markägaren kostnadsfritt överläter området för betes användning. Samarbetet preciseras i ett skriftligt betesavtal, där man kommer överens om arbetsfördelningen, ansvaret och kostnaderna.

Modeller till betesavtal för får och nötkreatur samt hästar finns på Laidunpankkis webbplats. I vissa fall kan det också vara nödvändigt att ingå ett arrendeavtal för betesområdet. Till avtalet hör så gott som alltid också en överenskommelse om en ersättning i pengar.

Ansvar och försäkringar

Djurägaren väljer ut lämpliga djur för betesobjektet och bildar en egen flock av dessa. För får-, nötkreaturs- och hästägare medför flyttningen av djur från en plats till en annan även tilläggsarbete i form av administrativt arbete. Alla djurhållningsplatser, även beten, ska registreras som djurhållningsplats innan djuren flyttas till betet. Djurhållningsplatsen och den aktuella djurhållningen registreras via Livsmedelsverkets e-tjänst på adressen epr.ruokavirasto.fi, eller genom att man lämnar in blanketten "Anmälan om djurhållningsplats" till kommunens landsbygdsnäringsmyndighet.

De djur som förs till betet ska vara märkta med officiella öronmärken, och förflyttningarna av djuren ska anmälas till djurregistret. Djurägaren ska ha en aktuell djurförteckning över de djur som finns på respektive djurhållningsplats. Djuren som finns upptagna i förteckningen kan flyttas till avtals- eller arrendebeten utan att djurhållningsskyldigheten bryts.

Beträffande alla betesdjur bör bägge parter ha en ansvarsförsäkring, som ersätter eventuella skador som djuren orsakar en tredje part. Ansvarsförsäkringen ingår vanligen i boskapsägarens lantbruksförsäkring och markägarens hemförsäkring. Försäkringsvillkoren varierar från bolag till bolag, och det finns därför skäl att alltid kontrollera situationen med det egna försäkringsbolaget. En boskapsägare kan dessutom ha separata produktionsdjursförsäkringar, beroende på djurens värde.

Ekodjur på avtalsbeten

Utgångspunkten är att de områden som betas av ekodjur ska vara anslutna till ekoövervakningen. I fråga om avtalsbaserad betesgång finns det två alternativ.

1. Områdena är i en ekoboskapsägares besittning

En boskapsägare som hör till ekoövervakningssystemet för djurens del kan arrendera betesområdena av markägaren och ansluta dem till sin egen ekoövervakning. I och med arrendet övergår områdena i boskapsägarens besittning.

2. Områdena är inte i en ekoboskapsägares besittning

Om en boskapsägare som hör till ekoövervakningssystemet för djurens del vill låta sin ekoboskap beta på områden som inte är i

boskapsägarens besittning, och således inte är anslutna till ekoövervakningen, ska de aktuella områdena anmälas till ekoövervakningen innan betesgången inleds. Anslutningen till övervakningssystemet görs av den konventionella odlaren, som ansluter sig till övervakningen för de områden där ekodjuret betar, oberoende av om det gäller åkermark eller andra områden. Anslutningen till övervakningssystemet är avgiftsbelagd, och på lägenheten görs årligen en avgiftsbelagd ekokontroll.

Närmare information om betesgång med ekodjur finns i Laidunpankki.

Uppföljning av skötselns kvalitet

I samband med uppgörandet av skötselplanen lönar det sig att också komma överens om uppföljningen av skötselns kvalitet. På nya betesområden finns det skäl att åtminstone under de första åren följa upp utvecklingen och betestryckets lämplighet regelbundet. Det här ger möjlighet att reagera på eventuell förekomst av problematiska arter, såsom brännässla och främmande arter. Det kan finnas behov av slätter för att putsa bort problematiska arter eller rator, eller bortröjning av t.ex. druvfläder. Utifrån de praktiska erfarenheterna kommer man också slutligt fram till vilken djurmängd och vilket betestryck som är lämpligast.

6. INLEDNING AV BETESGÅNGEN

Vid inledningen av betesgången krävs ofta en iståndsättning av betesområdet. Den grundläggande iståndsättningen och skötseln genomförs enligt planen för betesområdet. Iståndsättningen av objekten inleds med röjning av igenvuxna områden, borttransport av röjningsavfallet och öppnande av stängsellinjerna. Därefter byggs stängsel, och vid behov skyddstak och dricksplatser, på området. Vid betesmarker i tätorter behövs ofta också ställen där människor kan se på djuren samt olika slags informationsskyltar. Vid planeringen är det också bra att beakta platserna för gångbroar och samlingsfällor samt djurtransporternas utrymmesbehov.

Stängsel

En bra inhägnad och tillräckligt med näring är de grundläggande faktorerna för att hålla djuren kvar på betet. Ett väl anlagt och rejält stängsel håller i åratals. Kostnaderna för materialanskaffningen får man tillbaka i form av inbesparat arbete under de kommande åren. Elstängsel är numera de mest använda stängslena på betesmarker, i synnerhet på nöt- och hästbeten. Ett elstängsel är enkelt att sätta upp och ta bort. Man bör kontinuerligt följa med att trådarna är hela, och beroende på hur effektivt elstängslet är kan gräset under stängslet behöva slås. Taggtråd rekommenderas inte längre som betesstängsel, och i statsrådets förordning om skydd av hästar (10.6.2010/588) förbjuds användning av taggtråd på hästbeten.

På fårbeten används främst nätstängsel, som vid behov kan kompletteras med el- eller trästängsel. Metallnät är rätt så dyrt, men ett permanent stängsel håller i många år och kräver inte mycket underhåll. Trästängsel är ett användbart alternativ för permanenta mindre objekt, som ligger på synliga platser. Fördelen med trästängsel är att stängslet står stadigt trots att människor lutar sig mot det. En kombination av trä- och elstängsel är också ett bra och rätt så förmånligt alternativ.

Ett High Tensile-stängsel är gjort av galvaniserad ståltråd och hållbara trästolpar, och används främst för nötdjur. Fördelen med detta stängsel är hållbarheten och en god ledningsförmåga, också på långa stängselsträckor. Väl byggt är det dessutom så gott som underhållsfritt under en lång tid. Byggandet av ett High Tensile-stängsel är mer arbetskrävande, och kostnaderna är högre än med traditionell stängselteknik.

På områden med risk för rovdjursangrepp lönar det sig att satsa på ett rovdjurssäkert stängsel. För att skydda betesdjuren mot skador som orsakas av stora rovdjur använder man t.ex. 140 cm höga elstängsel med fem trådar. För byggande av rovdjursstängsel kan man ansöka om stöd från Finlands Viltcentral.

Grindar

Eftersom man är tvungen att röra sig på betet när djuren flyttas och övervakas samt vid genomfart, behövs olika slags grindar. Om man utöver en servicegrind behöver en gångrutt för människor, lönar det sig att i stället för grindar använda sig av exempelvis trappor, så att djuren inte kommer åt att rymma. På stadsobjekt bör man också överväga att hålla grindarna låsta under betesperioden.

Dricksplatser och mineraler

Mineralerna och dricksvattnet för djuren behöver en egen plats och konstruktion. Det är bra att skydda mineralerna mot regn och smuts t.ex. i ett täckt mineraltråg, som lätt kan flyttas. Platsen för mineralerna byts med jämna mellanrum, så att inte omgivningen trampas till för mycket. Djuren ska alltid ha tillgång till tillräckligt med friskt dricksvatten. Om det inte finns rent naturligt vatten på betet, behövs tillräckligt stora kärl för det vatten som hämtas dit. Dricksplatsen bör också bytas regelbundet, så att marken inte slits.

Informationsskyltar

Beroende på behovet kan informationsskyltarna vara laminerade A4-papper eller stadiga informationstavlor av trä. Det väsentliga är att informationsskyltarna finns på tillräckligt många platser och ger den nödvändiga informationen.

Övervakning av djuren

Betesdjur behöver daglig tillsyn. Enligt § 10 i djurskyddsförordningen ska djurens kondition och hälsotillstånd samt välbefinnande inspekteras minst en gång om dagen,

SKYDDSTAK

Betesdjuren ska ha skydd mot sol och svåra väderförhållanden. Ofta behövs skyddstak för djuren, men på vissa objekt kan ett tätt trädbestånd vara tillräckligt som väderskydd.

om djuren står under omedelbar uppsikt eller omedelbart kan nås av en människa. Vid övervakningen kontrolleras djurantalet, djurens kondition och tillgången på dricksvatten. Dessutom kan man kontrollera att stängslen är i skick. Vid avtalsbaserad betesgång kan övervakningen skötas på många olika sätt. Djuren kan övervakas av boskapsägaren, markägaren eller någon förening. Övervakningen kan också skötas som en köptjänst.

GPS-halsband för får lämpar sig i synnerhet på stora och svårövervakade områden såsom strand- och skärgårdsbeten. Halsbanden underlättar också den dagliga övervakningen och kontrollen av djuren. Inget hjälpmedel ersätter dock ett tillräckligt och återkommande umgänge med djuren.

Djurtransport

Det är oftast djurägaren som ansvarar för transporterna. Transporten är alltid påfrestande för djuren, och det är därför önskvärt att transportsträckorna är måttliga. Transportmedlet ska vara tryggt för djuren. Ett lugnt beteende samt flyttbara stängsel som kan monteras ihop underlättar förflyttningarna. Vid hanteringen av får och nötkreatur är vallhundar till stor hjälp, om djuren är vana vid dem.

7. ERFARENHETER FRÅN BETEN

- Mnemosynefjärilen bestämmer takten på Kotiniitty
- Fåren bekämpar jätdebalsamin i Vehkalammenpuisto i Jyväskylä
- Fåren sköter kulturlandskapet och fornminnena i Kymmeneborg
- Mångformigt skogsbete fick nya invånare
- Dikor från kujala gård sköter havsstrandängarna i Kutukari på Hailuoto
- Kulturlandskapet på Lehtivuori gård återställs genom avtalsbete

MNEMOSYNEFÄRILEN BESTÄMMER TAKTEN PÅ KOTINIITTY

År 2007 blev det för första gången möjligt också för föreningar att ansöka om lantbrukets miljöavtal för skötsel av vårdbiotoper, och Perinnemaisemayhdistys tog genast vara på möjligheten. Sitt skötselobjekt, Kotiniitty i Halikko i Salo, har föreningen haft sedan 2008. Områdets storlek är 1,73 ha. Kotiniitty ligger i det nationellt värdefulla landskapsområdet vid Halikko å, och är klassificerat som en värdefull vårdbiotop på landskapsnivå.

Perinnemaisemayhdistys sköter röjningen av områdets trädbestånd med talkokrafter. Föreningen ansvar också till stor del för skötseln av området under betesperioden samt för dricksvatten och stängsel. Övervakningen av djuren sköts i gott samarbete mellan boskapsägaren och föreningen. Eija Hagelberg från föreningens styrelse ansvarar för övervakningen. Djurägaren får ingen ersättning för betesgången.

Målet med betesgången är att förhindra att området växer igen, samt att bevara de utrotningshotade naturtyperna och arterna på vårdbiotopen. På Kotiniitty växer bland annat stor nunneört, och på området trivs även mnemosynefjärilen, som i praktiken sätter ramarna för skötseln av Kotiniitty.

Efter den inledande iståndsättningen var området till en början kontinuerligt fårbete, men senare övergick man till växelbete med köttboskap som betar i närheten. Betesgången med nötkreatur inleddes 2017, och nötkreaturen går på betet i korta perioder några gånger per sommar som en del av en större beteshelhet. Växelbete är en bra metod för att hålla betetrycket under kontroll. I fortsättningen är det meningen att dela in Kotiniitty i flera skiften. På så sätt kan de frodigare områdena emellanåt betas kraftigare, utan att de mer krävande arterna blir lidande.

Text: Eriika Lundström
Bilder: Eija Hagelberg

FÅREN BEKÄMPAR JÄTTEBALSAMIN I VEHKALAMMENPUISTO I JYVÄSKYLÄ

Vehkalammenpuisto är ett 8 hektar stort grönområde i naturtillstånd i närheten av Jyväskylä centrum. Jättebalsaminen har spridit sig i parken och bildat stora bestånd som kväver de endemiska arterna.

Betesgången har genomförts som en köptjänst, där entreprenören anlägger betesmarkerna och sköter fåren. Försöket med bekämpningen av jättebalsamin är en del det femåriga projektet VieKas-LIFE, som fokuserar på främmande arter och finansieras via EU:s LIFE-fond. VieKas LIFE koordineras av Finlands naturskyddsförbund. Projektpartner är Naturhistoriska centralmuseet, Naturresursinstitutet, Luonto-Liitto, Marthaförbundet samt Jyväskylä och Riihimäki städer.

Förhoppningen är att fåren äter jättebalsaminen innan den hinner sätta frö, eftersom endast fröna övervintrar. I parken har man anlagt fyra betesmarker på sammanlagt 5 hektar. Fåren cirkulerar mellan de olika

betesmarkerna många gånger per sommar, eftersom jättebalsaminen grov och bildar nya plantor under hela sommaren. Fåren betar växtligheten på betesmarkerna mycket kort. Djurantalet är störst i början av betesperioden, och flocken minskar sedan vartefter tillgången på föda blir mindre.

Fåren har nu betat i parken under tre somrar, och jättebalsaminen har så gott som helt försvunnit från betesområdet. Under de två första somrarna grodde jättebalsaminen på samma platser som den vuxit innan betesgången inleddes. Den tredje sommaren växte ingen jättebalsamin längre på de här områdena. I stället uppstod nya bestånd nära stängslena, där det på utsidan tidigare hade vuxit jättebalsamin. Betesgången fortsätter under ytterligare två somrar, och har då fortgått under sammanlagt fem växtperioder. Betesgången har kunnat genomföras utan problem. Trots stora mängder besökare har fåren fått beta i fred.

Text: Tarja Ylitalo
Bilder: Tarja Ylitalo

FÅREN SKÖTER KULTURLANDSKAPET OCH FORNMINNENA I KYMMENEBOURG

Kalliomäki gård har haft fårproduktionen som sin huvudsakliga produktionsinriktning sedan 1996. På gården föder man upp finska lantrasfår och värnar om att ursprungsrassen ska bevaras. Gårdens får betar på ett flertal naturbeten. Ett av betesområdena ligger vid den 200 år gamla fästningen Kymmeneborg invid motorvägen i Kotka. Fårfarmaren Tuomas Mattila har skött området i 15 år. Garnisonsverksamheten på området upphörde 2005, varefter Museiverket tog initiativ till att inleda betesgång. Objektet förvaltas nu av Senatfastigheter. Kymmeneborg är en bebyggd kulturmiljö av nationell betydelse och ett omfattande formminnesområde. Områdets storlek är ca 80 hektar.

Mattilas får betar naturbetena innanför fästningens murar inom ramen för lantbrukets miljöavtal. Senatfastigheter har arrenderat ut det 25 hektar stora betesområdet till Mattila. Objektet består av gamla åkrar och ängar, skogsbevuxna ängar, klippängar, fästningsvallarnas ängar och vallgravar samt skogsbeten. På området betar i medeltal 100 tackor. Med tanke på betescirkulationen har objektet indelats i flera betesskiften.

Målet med betesgången är att hålla den värdefulla kulturmiljön öppen samt förhindra att trädbeståndet växer över fästningskonstruktionerna och att ängarna blir för frodiga. Fåren är smidiga och lätta, och lämpar sig därför som betesdjur vid fornminnen och i branta sluttningar. Djuren förs till området i maj och hämtas därifrån i september. Den slutna fästningen är ett tryggt betesobjekt för fåren, trots att området ligger mitt inne i en stad.

Utan fåren skulle fästningens ängar och skogsdungar redan delvis ha vuxit igen. Betesgången är synnerligen betydelsefull för bevarandet av det öppna kulturlandskapet på området. I fästningen har det tidigare funnits rikligt med lokor. Fåren äter alla plantor av lokor som skjuter upp ur marken. Genom betesgången bekämpar man således samtidigt också främmande arter. Artbeståndet på ängarna i Kymmeneborg har klart gynnats av den minskade frodigheten.

Text: Auli Hirvonen
Bilder: Auli Hirvonen

MÅNGFORMIGT SKOGBETE FICK NYA INVÅNARE

Pakkala betesområde ligger i byn Pakkala i Taipalsaari, vid stranden av Saimen. Områdets areal är cirka 28 hektar. Området är ett naturskyddsområde som administreras av Forststyrelsen. Livsmiljöerna på betesområdet är mycket varierande. Området omfattar gamla ängsliknande åkrar, lövskog, hagliknande områden, stora aspdungar, bestånd av gråal och gran samt öppna ängsmarker. Till naturens mångfald bidrar dessutom stora, murknande aspar som fällts av bävvar.

Fortstyrelse har arrenderat ut området till fårfarmaren Kirsi Viljakainen. Skötseln av objektet finansieras via lantbrukets miljöavtal, och betesgången inleddes sommaren 2021. Innan miljöavtalet ingicks har området istandsatts med Helmi-finansiering. Fårfarmaren fick stängselmaterialet av Forststyrelsen, och de gamla åkrarna och granbestånden på objektet röjdes maskinellt vintern 2021. Djuren betar på området från maj till september.

Det trädbevuxna naturbetet sköts i huvudsak genom betesgång. Under den första sommaren betade 15 tackor på området, men i fortsättningen kommer flocken att bestå av 25–30 tackor. Med betesgången minskar man frodigheten och mängden sly på området. Målet är att göra fågel-, växt-, insekt- och svampbestånden på området rikare.

På basis av den första sommars betesgång betar fåren effektivt av slyet och ängsfläckarna på området. Skogsbete är en hotad naturtyp, och de här trädbevuxna vårdbiotoperna kan endast utvecklas och återställas genom betesgång. Genom att kombinera fårfarmarens kunskap om skötseln av objektet med hjälpen från Forststyrelsen vid inledningen av skötseln har man kommit bra i gång. Områdets långsamma förvandling till skogsbete har börjat.

Text: Auli Hirvonen
Bilder: Kirsi Viljakainen

DIKOR FRÅN KUJALA GÅRD SKÖTER HAVSSTRANDÄNGARNA I KUTUKARI PÅ HAILUOTO

Timo Ranta är husbonde på Kujala gård på Hailuoto. På gården finns för närvarande cirka 100 dikor och 150 ungdjur. Sedan 1995 har gårdens nötkreatur skött havsstrandängarna på Hailuoto. De havsstrandängarna som gården sköter ligger i Kutukari, på ön Isomatalla, på Riisinokka-Tömpä strandområde samt i Pöllä. Stranden i Pöllä sköts av får, i övrigt sköts områdena av dikor. Betesområdena ligger delvis på Natura-område, och sköts genom arrende- och skötselavtal med bl.a. Forststyrelsen och enskilda markägare samt med Hailuoto skifteslag.

Vid skötseln av strandbetena i Kutukari läggs huvudvikten på att bevara de utrotningshotade arterna på vårdbiotoperna. Typiska utrotningshotade fågelarter på havsstränderna är sydlig kärrsnäppa, rödspov och fjällgås, och utsatta arter är t.ex. bergand och mosnäppa. De betade strandängarna vid Bottenviken har till och med internationell betydelse för de vadarfåglar som häckar där.

Till växtarterna i Kutukari hör bl.a. ormrot, strandstarr, kärrvial, källört, stagg, strandrödtoppa, slätterblomma, saltnarv och kärrsälting. För att säkerställa en lyckad häckning för

vadarfåglarna i området inleds betesgången i Kutukari i mitten av juni. I avtalet har också eventuella korrigeringar av skötselåtgärderna beaktats, om det skulle visa sig nödvändigt för den naturvårdande skötseln. Till dessa åtgärder hör t.ex. kompletterande slätter och röjning av trädbevuxna områden. Kujala gård utvärderar årligen behovet av skötselåtgärder.

Det långvariga samarbetet har gett resultat på strandängarna vid Bottenviken. Effekterna av skötseln syns i form av en ökning av naturens mångfald och det öppna strandlandskapets värden. I Kutukari har det till följd av betesgången bildats representativa lågvuxna havsstrandängar, med sällsynt saltmarksväxtlighet på de mer öppna platserna. På de öppna stränderna och i djurens spillningshögar trivs många slags insekter, som är viktig föda för t.ex. fågelungar. Den frodiga växtligheten viker undan till förmån för lägre ängsväxtlighet på havsstrandängarna.

På det fina havsstrandbetesobjektet i Kutukari finns ett fågeltorn som man kommer till via en färast.

Text: Maarit Satomaa
Bilder: Marika Laurila

KULTURLANDSKAPET PÅ LEHTIVUORI GÅRD ÅTERSTÄLLS GENOM AVTALSBETE

Betesmarkerna på Lehtivuori gård i Ruovesi är gamla hagmarker som har betats sedan gården styckades på 1860-talet. Betesgången upphörde 1996, när de sista betesdjuren lämnade gården. Efter några år började kulturlandskapet försvinna i takt med att hagmarkerna blev skogsbevuxna. Gårdens ägare började sakna de tidigare öppna vyerna över betesmarkerna. År 2011 återupptogs betesgången, när nötkreatur från den närliggande Sarvana gård började beta Lehtivuoris vårdbiotoper. Man har ansökt om lantbrukets miljöavtal för skötseln av området.

Genom den avtalsbaserade betesgången har man på tio år kunnat återställa det kulturlandskap som höll på att försvinna. Lehtivuori gård deltar i ProAgria Etelä-Suomis nätverksprojekt Lumolaidun. På gårdarna i nätverket kartlades 2019–2021 bestånden av fåglar, svampar, växter och insekter. Dessutom undersökte man markorganismernas mångfald. Resultaten visar att den avtalsbaserade betesgången har bidragit till att återställa eller skapa nya livsmiljöer också för de arter som lever på naturbetena och vårdbiotoperna.

Text: Laura Puolamäki
Bilder: Laura Puolamäki

KÄLLOR OCH NÄRMARE INFORMATION

- Centralen för djurens välfärd. <https://www.elaintieto.fi/nauta/>
- Centralen för djurens välfärd. <https://www.elaintieto.fi/lammas/>
- High Tensile-aitausopas. 2020. Anvisningar och tips för byggande av ett hållbart High Tensile-stängsel. DeLaval.
- Laidunpankki. <https://www.laidunpankki.fi>
- Avtalsmodeller för betesgång. <https://www.laidunpankki.fi/tietopankki/sopimusmallit>
- Ekodjur på avtalsbeten. <https://www.laidunpankki.fi/tietopankki/laidunnustietoa/laidunelaimet>
- Centralen för lantbruks- och hushållskvinnor. Verksamhetsmodellen Elävää maaseutua taajamiin. 2018. https://www.maajakotitalousnaiset.fi/sites/default/files/attachment/elavaa_maaseutua_taajamiin_toimintamallit_lyhyt.pdf
- Guiden Landskapsvård med bete. https://www.laidunpankki.fi/attachments/text_editor/141.pdf
- Skötselkort för vårdbiotoper 1, Bete. 2003. Finlands miljöcentral. Jord- och skogsbruksministeriet.
- Finlands Viltcentral. <https://riista.fi/riistatalous/riistavahingot-ja-konfliktit/riistavahinkojen-estaminen/suurpetovahinkojen-estaminen/>
- Finlands elektroniska författningssamling. Djurskyddsförordning. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1996/19960396>
- Finlands elektroniska författningssamling. Förordning om skydd av hästar. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20100588>
- Miljöministeriet. <https://ym.fi/sv/livsmiljoprogrammet-helmi/skotsel-av-vardbiotoper>

Vid avtalsbaserad betesgång kombineras betesmarker, djur och tjänster i anslutning till betesgången. Den här guiden behandlar de mest centrala frågorna i anslutning till avtalsbaserad betesgång ur en praktisk synvinkel. För att väcka nya tankar om betesgångens möjligheter innehåller guiden också exempel på olika slags betesobjekt.

Närmare information om betesgång finns på webbplatsen www.laidunpankki.fi. Webbplatsen är en mötesplats för alla som är intresserade av avtalsbaserad betesgång. Laidunpankki erbjuder dessutom en landsomfattande söktjänst för betesdjur och betesområden.